

Література

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды / Борис Герасимович Ананьев. – М.: Педагогика, 1980. – 288 с.
2. Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические сочинения : в 2-х т. / Павел Петрович Блонский; сост. М. Г. Данильченко, А. А. Никольская; под ред. А. В. Петровского. – М. : Педагогика, 1979. – Т. 1. – 1979. – 304 с.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология: учебник для студ. пед. учеб. заведений / Лев Семенович Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 536 с.
4. Декарт Рене. Сочинения / Рене Декарт; вступ. ст. Я.А. Слина. – СПб.: Наука, 2006. – 648 с. – (Серия «Слово о сущем»).
5. Кант И. Сочинения: в 6-ти т. / Иммануил Кант; [под общ. ред. В.Ф.Ахмуса]. – М.: Мысль, 1968. – Т.4, ч. 1. – 1965. – 544 с. – портр.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
7. Локк Дж. Сочинения : в 3-х т. / Джон Локк; [пер. с англ. А.Н. Савина]. – Т. 1. – М. : Мысль, 1985. – Т. 1 / [ред., авт. вступ. ст. И.С. Нарский]. – 1985. – 622 с.
8. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – 280 с.

УДК 159.923-057.87

Кричковська Т. Д.

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Проблема ідентичності виникає у контексті реалізації життєвої і професійної ідеології людини, у контексті становлення професіоналізму психолога-практика, а також у контексті реалізації професійної підготовки фахівця. Постановка проблеми ідентичності, визначення її структури, генези і умов становлення є актуальною по причині відміченої дослідниками кризи ідентичності сучасної людини (Г. М. Андрєєва, Т. М. Буякс, А. В. Кузьмін, Д. Орлов, М. В. Закаворотня, Л. М. Путілова, А. В. Лук'янов, П. Гуревич та ін.). Наукове розуміння ідентичності має теоретичне і практичне значення як у плані досягнення самоідентичності, особистісного зростання, самопізнання і духовності, так і для реалізації цілей наукового пошуку у ситуації впливу інформаційних технологій і засобів масової інформації, кризи суспільних систем, деякої віртуальності існування.

Мета дослідження – дослідити особливості становлення професійної ідентичності майбутніх педагогів у процесі вузівського навчання. **Об'єкт** дослідження – особистість студентів педагогічних спеціальностей. **Предмет** дослідження – особливості професійної ідентичності студентів-педагогів у процесі вузівської підготовки. **Завдання** дослідження: 1) розкрити особливості професійної ідентичності як психологічної проблеми; 2) проаналізувати можливі шляхи досягнення професійної ідентичності у процесі вузівського навчання; 3) розкрити роль вищої освіти у формуванні образу Я студента та у становленні профідентичності майбутніх педагогів; 4) емпірично дослідити особливості становлення професійної ідентичності студентів-педагогів; 5) виявити особливості динаміки образу Я та якості професійної ідентичності студентів педагогічних спеціальностей.

Теоретична значущість даного дослідження полягає у тому, що професійна ідентичність як багатомірний та інтегрований психологічний феномен, котрий забезпечує людині цілісність, тотожність і визначеність, розвивається у процесі професійного навчання, а також зумовлюється розвитком у студентів рефлексії при дотриманні певних умов. **Практична значущість** дослідження проблеми професійної

ідентичності пов'язана із вивченням впливу вузівського навчання на формування образу Я майбутніх педагогів, а також з'ясуванням особливостей становлення професійної ідентичності студентів педагогічних спеціальностей.

Ідентичність як психологічний феномен є складним явищем, розуміння сутності якого розвивалось у межах дослідження самосвідомості і самоствавлення, ідентичність також розглядалась як один із аспектів проблеми Я. Концептуальний аналіз цієї проблеми дає можливість інтерпретувати її в руслі фундаментальних теоретико-емпіричних підходів таких зарубіжних авторів, як А. Адлер, М. Берзонскі, А. Ватерман, Е. Гоффман, Д. Кемпбел, Дж. Марсіал, З. Фройд, М. Шефір та ін. Різномічне дослідження ідентичності та її криз здійснено також у працях В. Агеевої, О. Єрмолаєвої, І. Кона, Г. Ложкіна, В. Малахова, Л. Шнейдер, Т. Яблонської та ін. На певний взаємозв'язок професійної ідентичності та професійної самосвідомості вказують результати досліджень Є. А. Клімова, О. Калитаєвської, В. Ф. Петренка, А. І. Донцова, Ю. М. Жукова, Л. А. Петровської та ін. Професійна ідентичність є основною характеристикою професійного розвитку особистості, вона свідчить про ступінь прийняття обраної професійної діяльності як засобу самореалізації та розвитку, а також про ступінь визнання себе як професіонала. Професійна ідентичність допомагає особистості керувати своїм професійним становленням, свідомо вибирати лінію свого професійного розвитку, спираючись на власні та групові цінності.

Стратегічним напрямком організації емпіричного дослідження нами обраний метод поперечних зрізів. Зокрема, ми порівнювали думки студентів спеціальності «Початкова освіта» факультету психології та соціальної роботи НДУ імені Миколи Гоголя про вплив навчання у вузі на їхні уявлення про себе з вивченням особливостей образу Я студента-педагога та уявлень про образ педагога-професіонала. У ході дослідження встановлено, що за час навчання у вузі відбуваються реальні зміни в образі Я студентів. Переважна більшість студентів вважають, що вища освіта вплинула на різноманітні компоненти їх самосвідомості. Студенти IV курсу відмічають зміни самооцінки під впливом вищої освіти, причому в основному у бік її підвищення. Для студентів значимими були такі форми навчальної діяльності як самостійна робота з науковою літературою, теоретичні лекції, неформальне спілкування з викладачами та спілкування з науковими керівниками. За час навчання образ педагога стає для студентів більш гармонійним і цілісним, зростають вимоги до себе по мірі навчання, а також з'являється незадоволеність власними досягненнями, що свідчить про критичне ставлення до себе як професіонала.

На основі теоретичного аналізу та емпіричного дослідження проблеми психологічних особливостей професійної ідентичності студентів педагогічних спеціальностей, ми з'ясували, що:

1. Ідентичність як психологічний феномен є складним явищем, розуміння сутності якого розвивалось у межах дослідження самосвідомості та самоствавлення, а також розглядалась як один із аспектів проблеми Я.
2. Професійна ідентичність як психологічна проблема розглядається у контексті і взаємозв'язку з професією, професійною придатністю, професійною готовністю, професійним самовизначенням, професійною самосвідомістю, здоров'ям людини (на біологічному, психологічному і соціальному рівнях), процесом професіоналізації особистості в цілому.
3. До особливостей досягнення професійної ідентичності під час навчання можна віднести: процес професійного самовизначення, який передбачає набуття смислів майбутньої роботи; входження у професійну спільноту, тобто процес професійної

персоналізації; процес структурування часу, упорядкування і самостійності в організації життєдіяльності, тобто процес самоорганізації.

4. В основі професійного становлення педагога лежить самоідентифікація з професією, яка розглядається нами в якості провідного компоненту професійної підготовки. При цьому професійна ідентичність педагога повинна відповідати вимогам гнучкості та мінливості.

5. У ході дослідження встановлено, що за час навчання у вузі відбуваються реальні зміни в образі Я студентів педагогічних спеціальностей. Переважна більшість студентів вважають, що вища освіта вплинула на їх уявлення про себе, зокрема на психологічний час особистості, фізичне і духовне Я, соціальний простір особистості і навіть на статеву ідентифікацію.

6. Динаміка професійної ідентичності серед студентів різних курсів суттєво різниться. У першокурсників НДУ переважає псевдопозитивна ідентичність, проте по мірі навчання вона змінюється переходом не стільки до позитивної ідентичності, скільки на ще більш ранні стадії: більшість студентів третього і четвертого курсів перебувають на стадії дифузної ідентичності та мораторію ідентичності.

7. Навчально-виховний процес у ВНЗ повинен бути спрямований на формування професійної ідентичності, в основі якої лежать такі складові особистості педагога, як прагнення до особистісного зростання та самоактуалізації, професійна свідомість, професійне мислення, креативність, критичне мислення.

Література

1. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения [Текст] / Е. А. Климов // – Ростов н/Д, 1996.
2. Панов В. И. Экологическая психология: опыт построения методологии. [Текст] / В. И. Панов // – М., 2004.
3. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг. [Текст] / Л. Б. Шнейдер // – М., 2004.

УДК 37.013.76

Криховець-Хом'як Л. Я.

СКЛАДОВІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКА КОЛЕДЖУ

Постановка проблеми. В умовах сьогодення є обґрунтованою необхідність модернізації освіти на основі компетентнісного підходу. Адже сучасні реалії ринкового середовища ставлять нові вимоги до майбутніх фахівців в оволодінні під час навчання професійною компетентністю.

Вітчизняні науковці під компетентнісним підходом часто розуміють спрощену триєдину систему: «знання – вміння - навички». Такий підхід є прийнятний в українській практиці, але не є єдиний, що засвідчують сучасні дослідження характерних проблем підготовки майбутнього фахівця у будь-якій сфері діяльності.

Метою дослідження є науково-теоретичне вивчення та обґрунтування змісту професійної компетентності із точки зору європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою дослідження професійної компетентності займалися і займаються багато вітчизняних і зарубіжних учених: Л. Ващенко, В. Введенський, М. Жалдак, І. Зязюн, М. Корнілова, О. Локшина, І. Лебедев, Г. Сафронова, Б. Оскарссон, С. Шо, В. Хутмахер, Дж. Равен та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компетенція походить від латинського слова «competentia», від competo взаємно прагну, відповідаю, підходжу.